

Актуальність цього дослідження перш за все пов'язана з важливістю інституту кондикційних зобов'язань як способу захисту порушеного права особи та наявними прогалинами в його нормативному регулюванні.

У сучасному цивільному законодавстві кондикційні зобов'язання закріплені главою 83 Цивільного кодексу України "Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави". Варто звернути увагу на саму назву цього виду зобов'язань, адже ще в Цивільному кодексі УРСР від 16 грудня 1922 року кондикційні зобов'язання регулювались главою 12 "Зобов'язання, що виникають внаслідок безпідставного збагачення". На думку деяких вчених, зміна назви мала виключно політичний характер, і не ґрунтувалась на якихось правових аспектах: "Волна переименований, которая захлестнула наше общество, не обошла стороной и рассматриваемые обязательства. В кодификационных актах 20-х годов они назывались обязательствами из неосновательного обогащения. Вскоре, однако, это название было признано несозвучным пафосу социалистического, а впоследствии и коммунистического строительства, чем-то сродни печально известному призыву Н. И. Бухарина: "Обогащайтесь!", который стоил ему жизни. В результате этой идеологической подоплеку прежнее название было вытеснено новым – обязательства, возникающие вследствие неосновательного приобретения или сбережения имущества, хотя, по существу, речь шла об одном и том же" [4, с. 26].

Відповідно до ст. 536 Цивільного кодексу України: "За користування чужими грошовими коштами боржник зобов'язаний сплачувати проценти, якщо інше не встановлено договором між фізичними особами. Розмір процентів за користування чужими грошовими коштами встановлюється договором, законом або іншим актом цивільного законодавства" [2, С. 118]. По-перше, коли мова іде про зобов'язання з безпідставного збагачення, розмір відсотків ніяк не може бути визначений договором. По-друге, сам же розмір відсотків є невизначеним, і невідомо, на що необхідно посилатись при практичному застосуванні у випадку з кондикційними зобов'язаннями. Прикладом вирішення такої проблеми може слугувати практика Російської Федерації, де відсотки підлягають сплаті на суму неправомірно використуваних грошових коштів. Розмір відсотків визначається існуючою в даній місцевості обліковою ставкою банківського відсотка на день виконання грошового зобов'язання, а при стягненні боргу в судовому порядку – на день пред'явлення позову або на день винесення рішення. Відсотки стягуються до дня сплати кредиторів суми грошового зобов'язання. Якщо заподіяні кредито-

рові збитки повністю не покриваються відсотками, то кредитор може вимагати від боржника відшкодування збитків у частині, що перевищує відсотки.

На підставі викладеного, можна зробити висновок про те, що дослідження ефективності правового регулювання відносин, які виникають у зв'язку з безпідставним набуттям або збереженням майна, а також встановлення напрямку їх подальшого вдосконалення є актуальними з теоретичної та практичної точок зору. Але, необхідно сказати, що ще значна кількість питань у цій галузі залишається недослідженою взагалі або дослідженою недостатньо.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України.– 1996.– № 30.– Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: чинне законодавство України зі змінами та доповненнями станом на 11 жовтня 2012 р.– К.: "Центр учбової літератури", 2012.– 272 с.
3. Харитонов Є. О. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України/ Є.О. Харитонов.– К.: Правова Єдність, 2010.– 752 с.
4. Гражданское право. В 3-х томах/ Под ред. Сергеева А. П., Толстого Ю.К.– М.: 2005.– Т.3 – 784с.

УДК 347.426.6

Білоусов В. М.,
старший викладач,
Рогатюк А. В.,
студентка,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДЖЕРЕЛОМ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Відповідно до ч. 1 ст. 1187 ЦК України джерелом підвищеної небезпеки є діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використанням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогненебезпечних та інших речовин, утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює підвищену небезпеку для особи, яка цю діяльність здійснює, та інших осіб.

Судова практика відіграє важливу роль у визначенні поняття джерела підвищеної небезпеки. Так, суди не відносять до джерел підвищеної небезпеки мисливську зброю і свійських тварин (за винятком службових собак та собак бійцівських порід), хоча більшість з них формально підпадає під ознаки такого джерела.

Джерелами підвищеної небезпеки практикою визнаються рухові установки; не визнаються велосипед, тачка, ручна чи ножна швейна машина тощо. До джерел підвищеної небезпеки належать також деякі технічні установки, що застосовуються на різних будівельних роботах.

Судова практика визнає джерелом підвищеної небезпеки будь-яке застосування концентрованої енергії – механічної, електричної, хімічної тощо, в тих випадках, коли це застосування правомірне, та при умові, що енергія застосовується не в споживчих цілях, не в побуті, а на виробництві, транспорті. Зокрема на транспорті – навіть у тих випадках, коли транспортний засіб використовується володільцем особисто для себе, тобто в споживчих цілях.

Усі так звані засоби озброєння (танки, артилерія, ракетні установки тощо) є джерелами підвищеної небезпеки. До цих джерел наука і практика відносять також і всі військово-транспортні засоби, такі як автомашина, самохідні установки тощо. Проте діяльність зі зброєю джерелом підвищеної небезпеки не визнається.

Наявність шкоди є першою та обов'язковою умовою покладення відповідальності за заподіяння шкоди джерелом підвищеної небезпеки. Вона, наприклад, є наслідком правопорушення у разі пошкодження чи знищення майна потерпілого, заподіяння йому каліцтва чи смерті, у випадках, коли це тягне за собою втрату особою заробітку чи інших засобів існування. Досить часто йдеться про заподіяння моральної шкоди.

Як правило, причину виникнення шкоди виявити не складно, і особливих проблем із встановленням причинного зв'язку у правозастосовчій практиці не виникає. Однак іноді причинний ряд може бути ускладнений певними факторами, наприклад, до шкідливої дії джерела підвищеної небезпеки приєднуються дії третіх осіб, потерпілого, непереборної сили тощо.

Основною особливістю зобов'язань із заподіяння шкоди джерелом підвищеної небезпеки є те, що вина не виступає обов'язковою умовою, тобто відповідальність настає незалежно від вини, і в межах даного делікту, як правило, спеціально не розглядається. Але, незважаючи на це, існує низка винятків – випадків винної відповідальності за таку шкоду. Наприклад, випадки відшкодування шкоди, заподіяної володільцям джерел підвищеної небезпеки внаслідок взаємодії останніх (ст. 1188 ЦК

України); відшкодування моральної шкоди, заподіяної дією джерела підвищеної небезпеки, окрім шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи (ст. 1167 ЦК України); відповідальності власника (володільця) джерела підвищеної небезпеки у разі неправомірного заволодіння ним іншою особою, якщо цьому сприяла недбалість власника (володільця) (ч. 4 ст. 1187 ЦК України). Вина також береться до уваги в разі пред'явлення регресного позову за заподіяння шкоди джерелом підвищеної небезпеки до іншого солідарного боржника або до безпосереднього заподіювача.

Проаналізовано судову практику, з чого вбачається, що сучасна ситуація по врегулюванню вказаних спорів є неоднозначною, індивідуально підкореною та досить часто залежить від економічного стану суб'єктів та їх становища у суспільному середовищі, чого не повинно бути.

Література

1. Цивільний кодекс України: Коментар/ За заг. ред. Є.О. Харитонова, О.М. Калітенко. – О.: Юрид. л-ра, 2004.– 955 с.
2. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова, Верховний Суд України.– №6.– 1992.
3. Гражданское право.– Том 3. [учебник] /Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого.– М.: "Проспект", 1999.– 624 с.
4. Стефанчук Р. О. Цивільне право України: Навчальний посібник.– Київ: Прецедент.– 2005.– 457 с.

УДК 347.44 (043.2)

Вавженчук С.Я.,
к. ю. н., доцент,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ДОГОВОРІВ ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Враховуючи складність правовідносин та галузеві особливості у сфері перевезення в юридичній літературі висловлюються різні погляди на правову природу договору перевезення. Деякі науковці розглядають договір перевезення, як особливий договір, що об'єднує елементи інших цивільних договорів [1, с. 12]. Ряд авторів розглядає договір перевезення, як різновид підряду з включеннями інших правових елементів. Зокрема такої позиції дотримувався А.Г. Гусаков [2, с.46]. Вказане спричи-